ÓRIGENÉS

Výklad knihy Jozue

Přechod řeky Jordánu

Přes Jordán vedla Boží lid archa úmluvy. Kněží a levité se zastavili, a vody, jako by vzdávaly poctu Božím služebníkům, zkrotily svůj běh a shromáždily se na jednom místě, a tak poskytly Božímu lidu bezpečnou cestu. A nediv se, když slyšíš o tom prvním lidu vyprávět takové události; vždyť tobě, křesťane, který jsi ve svátosti křtu prošel jordánskými proudy, slibuje Boží slovo věci ještě mnohem větší a vznešenější, přímo cestu a průchod samým povětřím.

Jen si poslechni, co říká o spravedlivých Pavel: *Budeme uchváceni v oblacích do vzduchu vstříc Kristu, a pak už budeme s Pánem navždycky.* Není vůbec nic, čeho by se musel spravedlivý bát, celé stvoření mu slouží.

A poslyš také, co mu slibuje Bůh ústy proroka: *Když půjdeš ohněm, plamen tě neožehne, neboť já jsem Hospodin, tvůj Bůh.* Spravedlivého tedy přijme každé místo a celé stvoření mu prokazuje povinnou službu. A nemysli si, že se všecky tyto věci děly jen dřív, kdežto tebe, který o tom teď slyšíš, že se nic takového netýká! To všechno se tajemným způsobem naplňuje i na tobě. Vždyť i ty, kterýs nedávno opustil temnotu modloslužby a toužíš naslouchat slovům Božího zákona, teď právě vycházíš z Egypta.

Když jsi byl přijat do počtu katechumenů a začal ses řídit církevními přikázáními, prošel jsi Rudým mořem a ocitl ses na cestě pouští. A denně se tu na čas zastavuješ, abys naslouchal Božímu zákonu a hleděl na Mojžíšovu tvář ozářenou Boží slávou. A až přistoupíš k tajemnému křestnímu prameni a přítomní kněží a jáhnové tě zasvětí do onoho ctihodného a slavného svátostného tajemství, které znají jen ti, kterým náleží je znát, tehdy také prostřednictvím kněžské služby projdeš Jordánem a vstoupíš do zaslíbené země; tam tě po Mojžíšovi přivítá nový Jozue, Ježíš, a sám se ti stane vůdcem na nové cestě.

A ty pamětliv tolika a tak mocných Božích činů – vždyť se před tebou rozestoupilo moře a voda v řece se zastavila – ty se k nim obrátíš a zvoláš: *Co je ti, moře, že tak prcháš? Proč se, Jordáne, obracíš zpět? Proč vy jak berani skáčete hory, pahorky, proč vy jak jehňata?* A Boží slovo odpoví a řekne: *Zachvěj se, země, před tváří Páně, před tváří Boha Jákobova! V jezerní bažinu promění skálu, křemen ve vodní pramínek.*

O dobytí Jericha

6. 4. Jericho je obklíčeno a je ho třeba dobýt. Ale jak bude Jericho dobyto? Nebude proti němu tasen meč, neužije se berana na zničení hradeb ani nezasviští šípy. Ozvou se pouze kněžské polnice, a tím se hradby Jericha zřítí.

V Písmu se častěji setkáváme s tím, že Jericho znamená vůbec svět. Vždy i člověk, o němž se vypráví v evangeliu, že sestupoval z Jeruzaléma do Jericha a upadl do rukou lotrů, představuje bezpochyby Adama zapuzeného z ráje do vyhnanství tohoto světa. A také ti slepci, ke kterým Ježíš v Jerichu přišel a vrátil jim zrak, znázorňují lidi, kteří jsou v tomto světě stiženi slepotou nevšímavosti, ale přichází k nim Boží Syn. Takže toto Jericho, to znamená tento svět, se má zhroutit. Konec světa ostatně svaté knihy ohlásily již dávno.

A čím má být způsoben jeho konec? Jakými nástroji? *Hlasy polnic,* jak se tu píše. Jakých polnic? Toto skryté tajemství ti odhaluje Pavel. Poslechni si, co říká: *Zazní polnice, a ti, kdo zemřeli v Kristu, budou vzkříšeni k nepomíjitelnosti; a až bude dán rozkaz, až zazní archandělův hlas a Boží polnice, sám Pán sestoupí z nebe.* Tak tedy Ježíš, náš Pán, polnicemi přemůže Jericho a zboří ho, takže se z něho zachrání jedině nevěstka Rachab s celou svou rodinou. Ježíš, náš Pán, přijde, jak je o něm psáno; a přijde za zvuku polnic.

A zachrání jedině tu, která přijala jeho zvědy, tu, která přijala jeho apoštoly ve víře a poslušnosti a zavedla je na nejpřednější místo svého domu. Kéž Pán tuto nevěstku připojí a přidruží k Izraelovu domu. Ale nepřipomínejme a nevyčítejme jí starou vinu. Kdysi byla sice nevěstkou, nyní však je čistá panna, zasnoubená jedinému, čistému muži, Kristu. Poslouchej, co o ní říká apoštol: Musím vás představit jako čistou pannu jedinému muži, Kristu. I on sám k ní patřil, jak říká: Vždyť i my jsme byli kdysi nerozumní, neposlušní, bloudili jsme, byli jsme otroky všelijakých žádostí a rozkoší.

A chceš se ještě více dovědět, jak to, že už nevěstka není nevěstkou? Poslouchej ještě, co Pavel říká: *Takoví jste byli, ale dali jste se obmýt, byli jste posvěceni pro jméno našeho Pána Ježíše Krista a skrze Ducha našeho Boha.* Aby mohla vyváznout, a nezahynula spolu s Jerichem, dostala Rachab od zvědů jako bezpečné znamení spásy purpurové vlákno. A také skrze purpur, Kristovu krev, dochází spásy tato obecná Církev v samém Ježíši Kristu, našem Pánu. Jemu patří sláva a moc na věky věků. Amen.

Nezodpovědná dobrotivost vůči hříšníkům

7. 6. Ale neměli bychom jen tak přejít slova, že skrze jednoho hříšníka přichází hněv na všechen lid. Jak k tomu dojde? To když kněží, jimž byla svěřena péče o lid, chtějí vypadat vůči provinilcům vlídní a obávají se, že by o nich jazyky hříšníků mohly mluvit zle. Nemají

na paměti kněžskou přísnost a nechtějí naplnit, co je psáno: *Hříšníka kárej přede všemi, aby i ostatní dostali strach.* A dále: *Odstraňte zlo ze svého středu!* Nevzní-tila se v nich jiskra horlivosti pro Boha, takže nenapodobují apoštola, který pravil: *Ať je takový člověk vydán satanovi, aby tak tělo zemřelo, ale duch aby byl zachráněn.* Nepokoušejí se ani následovat učení evangelia, které říká, že když vidí někoho hřešit, měli by nejprve za ním přijít potají a potom se dvěma či třemi svědky, ale když tím hříšník pohrdne a ani poté, co je napomenut církví, své jednání nezmění, měl by být jako pohan a celník a z církve vyhnán.[1]

A zatímco ušetří jednoho, připravují zničení celé církve. Co to má být za dobrotivost? Co to má být za slitování, ušetřit jednoho a přivést do nebezpečí všechny? Jediný hříšník totiž poskvrňuje celý lid. Jako jediná nemocná ovce nakazí celé stádo, tak také jediný smilník nebo pachatel jakéhokoli jiného provinění poskvrňuje veškerý lid.

Proto na sebe dávejme navzájem pozor a chování každého ať je známo, a to především kněžím a služebníkům. Ať si nemyslí, že je správné říkat: „Proč se dívá-te na mne, když zlo činí někdo jiný?“ To je, jako by hlava říkala nohám: „Proč mě má zajímat, jestli bolí nohy a jsou ve špatném stavu? Dokud je hlava zdravá, zajímat mě to nemusí!“ Anebo když oko řekne ruce: „Tvé skutky nepotřebuji. Proč mě má zajímat, že cítíš bolest a jsi zraněná? Proč bych se já, oko, mělo zajímat o ruku, že je nemocná?“

Tak vypadá to, co konají ti, kdo vedou církev a neuvědomují si, že my všichni věřící tvoříme jediné tělo, neboť máme jednoho Boha, který nás spojuje a udržuje v jednotě – Krista. Ty, který církvi předsedáš, jsi okem Kristova těla,[2] zvláště abys mohl všechno pozorovat, zkoumat a dokonce předvídat věci, které teprve nastanou. Jsi pastýř; vidíš Boží ovečky, které netuší, že se mohou ocitnout na nebezpečném srázu a uvíznout na strmých místech. Neběžíš za nimi? Nevoláš je zpět? Nebráníš jim v tom alespoň svým hlasem a neodstrašuješ je svým křikem a napomínáním? Pán zanechal zbylých devětadevadesát v nebi kvůli jediné ovečce, která se zatoulala, sestoupil na zem, nalezl ji a přinesl zpět do nebe na svých ramenou. To nedbáš na Pánovu svátost? Máme na starost ovečky, a vůbec nedbáme příkladu Pastýře a Učitele?

Neříkáme to proto, aby byl někdo odříznut kvůli lehkému provinění. Když se ale někdo nesnaží napravit, ačkoli je napomenut za svou chybu jednou, dvakrát i potřetí, pak je třeba přistoupit k chirurgickému zákroku. Pokud jsme pomazali vřed olejem, přiložili na něj obvaz, pokusili jsme se jej změkčit obklady, a přesto zůstal navzdory všem použitým lékům tvrdý, zbývá jediný prostředek – vyříznout jej. Tak i Pán praví: *Pohoršuje-li tě tvoje pravá ruka, usekni ji a odhoď od sebe.* Copak nás může vůbec ruka našeho těla pohoršovat? Copak evangelium říká slova „usekni ji a odhoď od sebe“ o ruce? Ne, ale mluví o mně, kterého mají za pravou ruku, nazývají mě presbyterem a zdá se, že hlásám Boží slovo. Kdybych měl učinit cokoli proti učení církve a pravidlu evangelia, takže bych tobě, církvi, přinesl pohoršení, ať mě celá církev s jednomyslným souhlasem a svorně odřízne a odhodí svou pravou ruku pryč od sebe. *Je lépe pro tebe*, pro církev, vejít do nebeského království beze mne, tvé ruky, která svým jednáním způsobila pohoršení, než společně se mnou *přijít do Gehenny.*

To vše jsme řekli, protože jsme v Písmu svatém viděli, že kvůli jednomu hříšníkovi *synové Izraele propadli klatbě* a nepřátelé je tak mohli přemoci.

Čas na Boží slovo

17. 3. Ale nechápeš-li, že dědictvím dokonalých a vznešených osob je Pán, a pochybuješ-li, co se tím chce říci, poslyš: Pán je moudrost. Vždyť ten, o němž se praví, že jeho dědictvím je Pán, zdědí moudrost. O Pánovi se praví, že je spravedlnost. Proto se tomu, jehož dědictvím je Pán, dostane za dědictví spravedlnost. Pán je pokoj, Pán je vykoupení, Pán je spása, v Pánu jsou skryty poklady moudrosti a poznání. To všechno obdrží za dědictví ten, jemuž bude dědictvím Pán.

Zatím však ti, o nichž je řečeno, že jejich dědictvím je moudrost Boží, Slovo Boží, pravda a spravedlnost, přebývají společně s těmi, jejichž dědictví je na zemi. To proto, aby společenstvím s nimi mohli získat podíl na moudrosti a poznání Boha, jeho pravdy a Slova ti, kteří toho sami nejsou dosud schopni. A tak Boží záměr zahrnuje i ty nejmenší, takže ti, kdo původně nejsou schopni přijmout Boží milost, si zaslouží být osvíceni jejich společenstvím a může se naplnit to, co je psáno: *Kdo nasbíral mnoho, tomu nepřebývalo, a kdo málo, neměl nedostatek.* A také se bude moci naplnit to, co apoštol praví Konrinťanům o svatých v Jeruzalémě: *aby jim vaše hojnost prospěla v jejich nedostatku a zase jejich hojnost doplnila to, co potřebujete vy.*

Proto i nyní levita a kněz, kteří nemají žádnou zemi, dostávají příkaz, aby bydleli společně s Izraelity, kteří zemi mají, a kněz a levita aby od Izraelitů dostávali plody země, které nemají, a naopak Izraelité mají od kněze a levity dostávat nebeská a božská dobra, která nemají zase oni. Boží zákon byl totiž svěřen kněžím a levitům, aby svou námahu věnovali pouze jemu, měli čas na Boží slovo a nemuseli se o nic starat. Ale aby na Boží slovo mohli mít čas, musí využívat služby laiků. Když totiž laik potřebné věci kněžím a levitům neposkytne, oni se budou muset starat o tělesné záležitosti a budou mít méně času na zákon Boží. A když nebudou

[1] Tématem úryvku je postoj „kněží“ k exkomunikaci hříšníků a přijímání kajícníků do církve.

[2] Biskup je označen za „oko církve“ také v *CRom* IX 2 (PG 14, 121).

mít čas na Boží zákon a nebudou se moci pro něj namáhat, ty sám se ocitneš v nebezpečí. Když ty neposkytneš olej do lampy, světlo poznání, které v nich je, začne pohasínat a tvou vinou se přihodí to, co praví Pán: *Když slepý vede slepého, oba spadnou do jámy.* A naplní se na tobě také další Pánovo slovo: *Jestliže totiž světlo, které je v tobě, je tmou, jak hluboká bude sama temnota!*

Aby proto světlo poznání v kněžích zářilo a jejich lampa byla neustále zapálena, splň svou povinnost a jednej v souladu s Božím přikázáním týkajícím se služby kněžím. Kdyby snad ale kněží od tebe přijali potřebné věci – *ne z lakomství, ale jako požehnání* – a přesto zanedbali pozornost vůči vyučování a čas věnovaný Božímu slovu a jeho rozjímání dnem i nocí, sami uvidí, jak složí Pánu účet za vaše duše.

Výklad Janova evangelia

Kristus mluvil o chrámu svého těla

X. 20. Zbořte tento chrám, a ve třech dnech jej zase postavím. Zdá se mi, že se tu poukazuje na ty židy, kteří tíhli k tělesným a smyslovým věcem. Ti se velmi rozhořčili, když Ježíš vyhnal peněžoměnce, kteří svým počínáním dělali z Otcova domu tržiště. Žádali znamení, z něhož by bylo zřejmé, že božské Slovo, které oni nepřijímají, má právo takové věci činit. Na otázku: Jakým znamením dokážeš, že tohle smíš dělat? Spasitel odpovídá, jako by mluvil o židovském chrámě, přitom však míní své vlastní tělo: Zbořte tento chrám, a ve třech dnech jej zase postavím.

Obojí ovšem, svatyně i Ježíšovo tělo, je podle jednoho z výkladů obrazem Církve. Církev totiž bývá nazývána chrámem, neboť je vystavěna z živých kamenů, učiněná duchovním chrámem, svatým kněžstvem, zbudována na základech apoštolů a proroků, a Kristus Ježíš je nárožní kvádr. Také je však řečeno: Vy jste Kristovo tělo a každý z vás jeho úd.A tak i kdyby se zdálo, že pronásledovatelé útočící proti celistvosti chrámu jakoby rozrušují ladnou soudržnost jeho kvádrů a svými piklemi v pronásledováních a soužení rozpojují všechny Kristovy kosti, jak se píše v jednadvacátém žalmu, bude chrám znovu vystavěn a tělo třetího dne zase vstane, po dni zloby, který na ně přijde, i po následujícím dni dokonání všeho.

Neboť třetí den nadejde v novém nebi a nové zemi, až bude přemožena smrt a tyto kosti, všechen dům izraelský, o veliké neděli vstanou z mrtvých. A tak Kristovo vzkříšení po jeho umučení na kříži obsahuje i tajemství zmrtvýchvstání celého Kristova těla. A jako bylo ono viditelné Ježíšovo tělo ukřižováno, pohřbeno a potom vzkříšeno, tak bylo zároveň s ním ukřižováno i celé Kristovo tělo složené ze svatých, a již nežije. Neboť nikdo z nich si, právě tak jako Pavel, nezakládá na ničem jiném než na kříži našeho Pána Ježíše Krista, skrze něhož je on sám pro svět ukřižován a svět pro něho."

Nejenže je však s Kristem přibit na kříž a ukřižován pro svět, ale spolu s Kristem je také pohřben. Byli jsme spolu s Kristem pohřbeni, říká apoštol. A jako by již zakoušel jakousi předchuť vzkříšení, dodává: A vstali jsme sp*olu s ním z mrtvých.*

Homilie na knihu Genesis

Podílem kněží je sám Pán

16. 5. V následující pasáži se líčí, že země egyptských kněží nebyla dána nazpět faraónovi, aby z ní měl užitek, a ani kněží sami ji faraónovi neprodali, tak jako ostatní Egypťané. Přesto však dostávali obilí a další dary nikoli od Josefa, ale od samotného faraóna, a protože je znal lépe než ostatní, nemuseli mu svou půdu prodat. Ale právě tato skutečnost dokazuje, že jsou horší než ostatní, neboť protože je faraón zná, nemusejí přistoupit na žádnou změnu, ale setrvávají ve svém špatném vlastnictví.[3] Tak jako Pán praví těm, kteří již učinili pokrok ve víře a ve svatosti: Už vás nenazývám služebníky, ale přáteli,[4] tak i těm, kteří vystoupali až na nejvyšší stupeň špatnosti a ke kněžství záhuby, faraón říká: „Už vás nenazývám služebníky, ale přáteli."

Chceš znát rozdíl mezi Božími kněžími[5] a kněžími faraónovými? Faraón přidělil své pozemky svým kněžím, ale Pán svým kněžím zemi nerozdělil, ale říká jim: Já jsem tvůj podíl.[6]

Vy, kteří čtete tato slova, pozorujte všechny Pánovy kněze a pohleďte, jaký je mezi nimi rozdíl: zdali snad ti, kteří mají podíl na zemi a věnují se obdělávání země a péči o pozemské záležitosti, nevypadají jako kněží faraónovi, spíš než jako Pánovi kněží! To, aby kněží měli pozemská vlastnictví, chce totiž faraón. Chce, aby obdělávali pole, a nikoli duše. Chce, aby se věnovali

[3] Egypt a faraón (tj. ďábel) má v Órigenově teologii negativní význam, a proto se ani egyptským kněžím nemůže vyhnout nepříznivé hodnocení.

[4] Křesťan stojící na začátku své duchovní cesty je podle Órigena dosud služebníkem, ale když pokročí ve studiu Písma a ve ctnostech, stává se přítelem: srov. *Clo* I 201 (SC 120, 158).

[5] Órigenés zde záměrně čtenáře vede k pochopení, že nemá na mysli pouze židovské kněze, ale zvláště kněze křesťanské, tj. biskupy a presbytery, kteří slouží eucharistickou oběť.

[6] V *HNm* 27, 4 a *Hlos* 17, 3 (GCS 30, 261. 404n) Órigenés rozšiřuje tento požadavek na všechny křesťany, kteří nemají mít se zemí nic společného, aby mohli dospět do země zaslíbené.

zemi, a nikoli Zákonu. Poslyšme, co Kristus Pán přikazuje našim kněžím:

Tak ani žádný z vás, kdo se nezřekne všeho, co má, nemůže být mým učedníkem.

Sám se třesu, když ta slova říkám. Na prvním místě jimi totiž obviňuji sebe. Opakuji: sám sebe; a hovořím o svém vlastním odsouzení. Kristus praví, že jeho učedníkem není ten, koho uvidí, že něco má, a nezřekl se toho, co vlastní. A co přitom děláme my? Jak tato slova můžeme číst my sami? Jak je můžeme vysvětlovat lidem,[7] když jsme se nezřekli toho, co vlastníme, a navíc si chceme pořídit to, co nám nikdy předtím, než jsme přišli ke Kristu, nepatřilo? Copak můžeme to, co je psáno, zakrýt a nehovořit o tom, protože nás usvědčuje svědomí? Nechci být vinen dvojím prohřeškem. Vyznávám, ano – otevřeně před lidem, který naslouchá – vyznávám, že tak je psáno, ačkoli vím, že jsem tato slova já sám zatím neuvedl v život.[8] Když jsme se ale nechali těmito slovy napomenout, rychle je naplňme. Přejděme rychle od faraónových kněží, jimž patří země, ke kněžím Páně, kteří na zemi nemají podíl a jejichž podílem je sám Pán. K takovým patřil i ten, který řekl: Jakoby chudáci, a přece mnohé obohacujeme, jako bychom nic neměli, a zatím máme všechno.

Ano, takto se chlubí Pavel. Chceš slyšet, co o sobě říká Petr? Poslyšte, jak společně s Janem vyznává: Stříbro ani zlato nemám. Ale co mám, to ti dám: Ve jménu Ježíše Krista Nazaretského – vstaň a choď!

Vidíš, jakým bohatstvím oplývají Kristovi kněží? Vidíš, že nemají nic, a přitom kolik lidí a jak mnoho obohacují! Takové bohatství pozemský majetek poskytnout nemůže.

Homilie na knihu Exodus

Vyučování a dvojí oheň

13. 3. *Každému, jak to počne v srdci.*

Hleďte, zda počínáte, hleďte, zda uchováváte slova, aby snad řečené neodplynulo pryč a nezaniklo. Chci vás napomenout pomocí příkladů z bohoslužby.

Vy, kdo se obvykle účastníte božských tajemství, se po přijetí těla Páně k němu chováte opatrně a se vší úctou tak, aby na zem nespadl ani jediný drobek a nic z posvěceného daru nepřišlo nazmar.[9] Jste přesvědčeni – a to správně – že byste se provinili, kdybyste kvůli své nepozornosti nechali kousek spadnout na zem. Zacházíte-li tak pečlivě s jeho tělem – a je to tak správně – proč považujete za menší vinu nepozornost vůči drobkům Božího slova než vůči drobkům jeho těla?[10]

Dostává se vám příkazu obětovat to, co dostáváte jako první, tedy prvotiny. Tomu, kdo obětuje to první, pochopitelně zůstává zbytek. Pohleď, jakou hojnost zlata, stříbra a dalších věcí musíme mít, abychom je mohli přinášet v oběť, a poté, co přineseme oběť Pánu, nám ještě zbylo. Na prvním místě musí Boha poznávat má mysl a jemu obětovat prvotiny svého poznání, a poté, co dobře pozná Boha, pochopí i ostatní skutečnosti. To platí pro řeč i pro ostatní naše schopnosti.

Ale pohleďme dále:

Hyacint a purpur, dvojí šarlat a stočený len.

Máme tu čtyři tkaniny, z nichž se zhotovují šaty velekněze a látky k výzdobě svatyně. O těch hovořili již někteří autoři před námi,[11] ale ačkoli není dovoleno zcizit vlastnictví někoho jiného, domnívám se, že je možné dobře použít správných výkladů druhých, pokud to člověk přizná.[12] Podle starších autorů označují tyto látky čtyři prvky, z nichž se skládá svět a lidské tělo: vzduch, oheň, vodu a zemi. Hyacint odpovídá vzduchu, jak naznačuje jeho barva, stejně tak šarlat ohni. Purpur je obrazem vody, neboť z vody získává svou barvivost. Len je obrazem země, neboť se ze země rodí. Tyto prvky v sobě obsahujeme i my, a protože jsme dostali příkaz přinášet z nich Bohu prvotiny jako oběť, Písmo praví: *Vezmete z vás samých a obětujete Pánu prvotiny.*

4. Domnívám se, že stojí za povšimnutí, že mezi všemi prvky Mojžíš pouze u šarlatu dodává „dvojí“ a u lněného plátna „stočené“. Je proto třeba uvážit, proč ostatní látky označující další prvky Mojžíš jmenuje bez přívlastku a pouze šarlat představující oheň požaduje „dvojí“. To je těžké pochopit a ještě složitější to vysvětlit. Přesto, dá-li Pán, se o to pokusíme. Je totiž třeba o některých věcech hovořit a o jiných mlčet. Proto pohleďme, z jakého důvodu označil šarlat za „dvojí“. Jak jsme řekli, tato barva označuje prvek ohně. Oheň má dvojí schopnost: osvěcuje a spaluje. To se týká literního smyslu; přejděme ke smyslu duchovnímu.[13] I zde se nachází dvojí oheň– jeden v tomto věku, druhý v budoucím. Pán Ježíš praví: *Oheň jsem přišel vrhnout na zem,* a tento oheň osvěcuje. Tentýž Pán říká dále v budoucnosti pachatelům nepravosti: *Jděte do věčného*

[7] Órigenés hovoří jednak o osobní četbě Písma pro vlastní užitek, jednak o jeho vysvětlování lidu – ani jedno nelze od kněžského života oddělit.

[8] Órigenés se ztotožňuje s kněžími, tj. biskupy a presbytery, kteří mají určité vlastnictví. Podle Eusebia (*HE* VI 3, 9) se Órigenés při prodeji své knihovny starobylých autorů spokojil s příslibem „renty“ pouhých čtyř obolů na den, které mu možná po přesunu z Alexandrie do Césareje přestaly být vypláceny. Snad je zde připočítává ke svému „majetku“, který mu pro práci poskytoval jeho „mecenáš“ Ambrósios.

[9] Podobně hovoří i TERTULIÁN, *Cor.* 3, 4 (SCAR 4/1, 84) nebo KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ, *Strom* I 1, 5 (KRKT 3, 186).

[10] Srov. ÓRIGENÉS, *HEx* 11, 7, 14n; *HLv* 13, 5 (GCS 29, 264. 475n).

[11] Srov. ÓRIGENÉS, *HJer* 11, 3, 9n (SC 232, 418).

[12] U Órigena zde nacházíme zárodek toho, co bychom nazvali publikační etikou.

[13] Órigenés rozlišuje mezi historickým (literním) smyslem Písma a smysly duchovními, resp. pochopitelnými intelektem (*sensus historiae* a *intellectualia*).

ohně, který Otec připravil pro ďábla a jeho anděly – a tento oheň spaluje. Ten oheň, který Ježíš přišel vrhnout na zem, *osvěcuje každého člověka přicházejícího na svět*. A přesto i tento oheň má v sobě cosi, co spaluje, jak vyznávají ti, kdo říkají: *Což nám nehořelo srdce, když nám otevíral Písmo?* Současně tedy osvěcuje i spaluje, když otevíráme Písmo. Nevím ale, zda ten oheň budoucího věku, který spaluje, má v sobě i něco, co osvěcuje.

Oheň má tedy, jak jsme ukázali, dvojí přirozenost, a proto se také nařizuje obětovat „dvojí šarlat". Uvidíme nyní, jak můžeme ve svatyni přinést v oběť tento dvojí oheň. Jsi-li učitel, stavíš svatyni tím, že buduješ Boží církev. Proto i tobě Pán říká to, co promluvil k Jeremiášovi: *Hle, vložil jsem svá slova do tvých úst jako oheň.* Budeješ-li proto Boží církev svým vyučováním tak, že pouze napomínáš, obžalováváš, trestáš a odsuzuješ hříchy lidu, nepřinášíš z božských Písem žádná slova útěchy, nevysvětluješ nejasná místa, nedotýkáš se hlubšího poznání a neotevíráš nic ze svatých výroků, přinesl jsi v oběť šarlat, avšak ne „dvojí". Tvůj oheň pouze spaluje, ale neosvěcuje. A naopak: otevíráš-li při výuce tajemství Zákona, daří se ti rozluštit hlubiny tajemství, ale neobviníš hříšníka, nedbalce nenapomeneš, neudržuješ přísnou disciplínu, přinesl jsi v oběť šarlat, avšak ne „dvojí". Tvůj oheň pouze osvěcuje, ale nespaluje. Avšak ten, kdo *přináší oběť správně* a *správně* ji *dělí*, obětuje dvojí šarlat a mísí plamen přísnosti se světlem poznání.

5. Pohleďme ještě, co znamená „stočený len". I zde nacházíme oproti jiným prvkům navíc přívlastek. Řekli jsme, že len naznačuje zemi, kterou je naše tělo. Nechce, abychom Bohu přinášeli v oběť tělo mající zálibu v pohodlí a změkčilé rozkošemi, ale chce, abychom tělo ohýbali a omezovali. Kdo ohýbá své tělo? Přece ten, kdo říká: *Držím však svoje tělo v tuhé kázni a podrobuji si ho, aby se snad nestalo, že bych kázal druhým, a sám byl přitom zavržen.* Tak je tedy třeba obětovat stočený len, totiž podrobovat své tělo zdrženlivosti, bdění a námaze spojené s rozjímáním.

Homilie na knihu Levitikus

Spása hříšníků je slávou kněze

5. 4. *Kněz, který obětuje a přináší smírnou oběť za hřích, bude tato oběť náležet.*

Ať se Pánovi kněží, představení církví, nechají poučit. Dostává se jim podílu s těmi, za něž přinášejí smírnou oběť. Co to znamená „přinášet oběť za hřích"? Přijmeš-li hříšníka a napomínáním, povzbuzováním, výukou a poučením jej přivedeš k pokání, vyvedeš-li jej z omylu a napravíš jeho neřesti, takže se bude po svém obrácení líbit Bohu, pak lze říci, že jsi „přinesl oběť za hřích". Jsi-li takovým knězem a odpovídá-li tomu i tvá nauka a kázání, dostává se ti podílu spolu s těmi, které jsi přivedl na správnou cestu – jejich zásluha je tvou odměnou a jejich spása tvou slávou! Copak to neříká Apoštol slovy: *Staví-li kdo na základu, dostane se mu odměny*?

Ať tedy Pánovi kněží pochopí, z čeho se jim dává podíl – a tím ať se zabývají a věnují tomu své úsilí. Ať se nezabývají marnými a zbytečnými činnostmi, ale jsou si vědomi toho, že podílu u Boha se jim nedostane jinak než na základě toho, co „obětují za hříchy" – tedy na základě toho, jak odvrátí hříšníky od cesty hříchu.

Je třeba si povšimnout toho, že se jako „zápalná oběť" přinášejí „vnitřnosti"; to, co je vnějškové, se Bohu neobětuje. Kůže se jako zápalná oběť nepřináší. Takový byl Judův syn jménem Er, což v překladu znamená „kůže". Byl *zlý a Pán ho zahubil*, neboť takoví lidé se Bohu neobětují.[14]

[14] Órigenés v poslední části zdůrazňuje, že pokání hříšníka musí být opravdové a vnitřní, nejen projevované navenek. Nezáleží tedy pouze na tom, jak obrácený hříšník vypadá, ale zda se změnily jeho „vnitřnosti", tedy srdce – jen takové obrácení může přinést spásu, a tedy i slávu knězi.